

DE CIVISME Y CIVILITAT

SENYORS:

Dòna casolana per habitut y per temperament, es ara'l primer cop que dexo'l redors de la llar per a pendre part en un acte públich, y, passat aquest acte, l'ombra de la llar tornarà a pendrem y a cloures sobre meu, com se clou la superfície calma d'un llach sobre l'humil pedra que l'atravessa, cercant en son fons perpetul estoig.

Lo jorn clarífich y beat d'avuy, marca, donchs, una data excepcional en la meva vida y l'auriola ab resplandors inesperades, fent de ma poquetat, en aquesta hora, l'hora anyal d'espíritual consagració de tot un poble a la seva patria, a nostra gloriosa y estimada mare Catalunya, quelcom notat y representatiu, com ho es sempre la conca reflectora, no per virtut propia, sinó per la dels raigs que de tots indrets van a trobarse en son sí, per a des d'ell espargirse de nou, intensificats, cap a tots indrets, com deù cabalosa que no pot estancarse per que troba petit tot continent.

¿Còm, perquè ha esdevingut axò, aquesta mena de trencament del vot de clausura ò d'inhibició que m'imposaven alhora mes condicions de suficiencia y de caràcter? No m'ho preguntèu a mi, senyors: preguntèuho a les circumstancies, grans arranjadores de facecies inversemblants.

Lloch d'excepcional alçaria, aquest lloch, sempre havia sigut

ocupat per figures de veritable alçaria, fent que correspongués, com lògich y natural semblava, l'una a l'altra dignitat.

Mes, de repent, sobrepasant totes les suposances, s'estroneja la tradició, se fa un nomenament que no s'adeia ab les pràctiques seguides fins ara en la Institució preclara.

No puch dirvos la meua sorpresa davant del fet insòlit; d'aquest fet que tancava per a mi ubagors misterioses. Mes, no podent creure que existís misteri sens explicació, ni fet sens rahó fonamental, vaig procurar cercar l'explicació d'aquest misteri, la rahó d'aquest fet. Y vaig trobarla. Vaig trobarla ¿may dirieu a hont?

En lo sentit imperialment democràtic de Catalunya, en son esprit obert y munificent que, en tota ocasió, en tota escayença de la seva historia, ha cridat a tots, ha convocat a tots, ha volgut que tots participessem de tot, que tots estessem en tot, com a immensa germanat que som y no més. A tots; tant lo gran com lo xich, tant lo cient com l'ignorant, tant lo poderós com l'indigent, tant lo visionari emfebrat d'utopia, com lo més pràctic y mesurat dels homes. A tots, sens diferenciacions ni exclusivismes restadors de potencia y eficacia... D'aquí deu venir la solidaritat que, a través dels temps y de nostres aparents discordies, han tingut los moviments d'opinió a casa nostra; d'aquí deu venir que tots aquells, propis ò forans, que han exercit en ella representació oficial, sia pel poble, sia pels poders constituïts, al esdevenir un conflicte en que s'haguessen de declarar en prò ò en contra, sempre han caygut de cara a Catalunya; y'l que no ho ha fet, ha sigut, a la curta ò a la llarga y sens saber còm moltes voltes, anulat, rebutjat, expulsat, mateix que un còs estrany en un organisme sà, quan no vilipendiat, perseguit, arrojat pels carrers de la ciutat com lo més vil dels malfactors. Que aquesta es la força de l'unió, del íntim contacte de les ànimes; crear una corrent poderosa que al seu pas, mans ò desgovernat, ho aplanat tot, ho sobrepassa tot, enrocega tot avall los obstacles que volen aturarla, per grossos que sien, com si no fossen més que frèvols volves de pòls.

Moguts, potser instintivament, per aquest impuls d'agavellament global que, malgrat lo que's diga, portem en nosaltres, que volent ò no volent, nos caracteritza, aquells qui gelosament curen de lo que atany a la organissació dels Jochs Florals y, per tant, d'elegir Jurat, tingueren la dignació de posar en la llista del septemvirat mon pobre nom, y'ls companys, galanterosos, la de senyalar-me la davantera. Y'l qu'es més estrany, es que aquesta decisió, que al primer antuvi me semblà enormitat imponderable que m'esglayava ab la més gran basarda y'm feya baxar lo cap ab la més grossa vergonya que hagués passat en la vida, després de meditarhi y descobrirli l'ocult designi, ha acabat, casibé diria, per semblarme cosa planera y natural.

En la toya de flors soperbes, complexes d'estructura y riques de tonalitats que, com models acabats de son genre, havia cullit l'Institució en los jardins de nostra Renaxensa, hi mancava la flor camperola, la senzilla flor de quatre fulles, la modesta floreta elemental.

En l'orga immensa hont han cantat, entonant la més alta y inspirada simfonia que han ohit los segles, totes les veus representatives de la patria, hi mancava una veu encar; la veu anònima que ve de lluny, de totes les anònimes llunyanies del instint y, despullada d'art y sapiencia, esclata ab l'ingenuïtat d'una càndia expansió sentimental, y de parella ab l'inconsistent fumerola, que també fa sa via per les dreces del espay, com ella ingenuament s'encela y com ella va a morir, a disoldres, en la blavor fadadora del somni, origen y terme natural, principi y fi de tot cant instintiu.

Y puix mancava aquella flor en la toya, aquesta veu en lo chor, ¿què més just que posàrleshi, que afegirles al conjunt? Quina fos la flor cullida en lo marge, tant se valia! Tant se valia, ignot company de naturalesa, que fos la teva ò la meva, la veu designada. Lo indispensable, lo significatiu, era que una vegada més s'imposava y'ns governava, com testimoni inconfondible de la raça, la característica ancestral. En quant al qui ha actuat, en aquest cas,

sols com a pedra de toch, com a insturment apropiat per la demostració que fer calia, vos diré que, clarament conexedor de totes les desproporcions—y totes desfavorables a son respecte,—que l'alta honor entranyava, no s'hauria atrevit a acceptarne les responsabilitats, si no hagués tingut presents dues coses. Primera; que tota mercè déu ésser honradament agraphida y corresposta, si no a la mida d'ella, a la de qui la reb, y segona; que obediencia es cortesia, segons declarà un rey de França; y si la cortesia es sacrifici qualche volta, l'acceptarlo sens protesta es demostrar aquell agraphiment y per ma part, aquesta volta, ab la particular mortificació, donar una petita prova d'amor als Jochs Florals.

Mes, al acceptarlo, senyors, aquest sacrifici, vos l'imposo a vosaltres: y, veusaquí la única recança que'm queda al cor.

Perque, coneguda la gènesi de mon nomenament, ja sabèu lo que podèu esperar de mi. Car, si'ls presidents que ocuparen abans que jo aquest lloch, procedint per lo que eren, vos regalaren grandesa a bastament, jo tinch de limitar-me a donar segons ma humilitat.

A la flor boscana, que per flor boscana ha sigut duta aquí, no li podèm pas exigir les qualitats de les demés flors triades de la toya; a la veu voladiça, companya càndia de la càndia fumerola, no li demanariu pas ab justicia modulacions perfetes...

Un ilustre novelista assegurava que, de tots los dòns que li podia fer lo destí, si li haguessen donat a triar, s'hauria quedat ab lo de l'eloqüencia. Jo també voldria possehirlo aquest sagrat do, sobre tot en l'instant en que me veig al davant de vosaltres; jo també voldria sentir-la brollar en mi la noble y trasbalsadora aflluència de mots bells y de belles idees que porten gaudi a l'orella, llum al enteniment y xardor vital a l'ànima del que escolta; mes, Deu ho ha disposat altrament y interdint-me les altures, me signa'l plà terror. Permetèu, donchs, de bon grat, qu'en ell cerqui mon camí y, llech cridat a consell per l'extremada benevolencia de la comunitat, me comporti modestament, tal com me correspon.

Ab verb com aqueix que acabo d'envejar, caldejat d'entusiasme y reverencia, vos han contat, d'aquí estant, tot lo passat de la patria; han extès amplement, com un tapiç marvellós, la seva historia davant dels vostres ulls. Ab sibilina y percutent entonació, ab accents vibrants y ungits de fè profètica, vos han mostrat l'avenir, hont resplandia a tot esclat lo sol nou, retornat a nostre horitzó, després del lapse de foscó de la darrera posta. Entre'l passat de maravella y entre la maravella del pervindre, queda, com un punt d'enllaç, com una anella de la cadena interminable, lo present, lo troç de vida que vivim, concreació essencial del ahir, fonament únich del demà. D'aquest present voldria jo dirvos en quelcom; d'aquest present que toquem ab les mans y hont assentem los peus, d'aquest present, que si no es ja èpich, que si no es encar fastuós, es al menys, sòlit y perfectible com un gran bloc de marbre, just a punt per esser artitzat. Y voldria dirne sens cequeres patriòtiques, sens enlluhernaments poètics, sens lirismes ni retòriques, planerament, familiarment, a tall de camperol, de llech, que no més sab mirar les coses a la claror del dia, ab llum natural.

Lo que més crida l'atenció d'aquest present, al primer cop d'ull, es la seva agitació de formiguer. Tot s'hi mou, tot se belluga, tot fermenta, tot hi puja y hi baxa, avença ò recula; tot masega per entrar ò sortir, tot s'emplaça y se desplaça imparablement, inacabablement, ab una volubilitat de devanell ò de llançadora. Y alhora tot gemega y cruix com en una gran fàbrica, tot brunz com un gran rusch d'abelles... Los forans que s'acosten queden marvellats. «¿Qu'es aqueix enrenou? ¿Qué fan, qué volen, qué demanen aqueixa munió d'homes que semblen picats per la taràntula?» se pregunten. Y, per més que'ls hi expliquen, no ho acaben d'entendre. Tal faria un viatger que contemplés unes balles a plaça del cim estant d'una montanya, d'allà hont no podés arribarli'l sò de la musica. Tampoch ell entendria'l perquè dels salts y contorsions, de les anades y tornades, de les voltes y revoltes; y, no en-

tenentho, calificarà l'espectacle de vessànich. Mes, nosaltres, que la sentim de prop, que la portem a dintre, la musica que'ns fa moure, prou que ho sabem lo que fem y perquè'ns agitem.

Estem bastint la nostra casa nova sobre'l sòl de l'antiga y, com volèm vestirla ab tota amplitut y senyoria, tots, qui més, qui menys, som a treballarhi, a durhi'l nostre carrèu ò'l nostre grà de sorra, a donarhi'l nostre consell ò'l nostre cop de mà. Y la nostra casa nova, ò sia la resurrecció integral de Catalunya, va pujant, pujant, lenta, però segurament, tan segurament que comença ja a ser oviradora. En pochs anys hem fet lleuga per hora y l'empenta de la vitalitat catalana es tan ferma, que promet fer miracles si no defallim, si no perdèm la virtut de la constancia. Y es que axi com abans nos acontentavem, ò nos hauriem acontentat, de poca cosa, ara, nó; ara nos hem fet terriblement freturosos y ho volèm tot.

Tal com les organitzacions rudimentaries ó incompletes se distingexen per l'ensonyament ò deficiencia parcial d'elements essencials, la senyal més clara d'una normal vitalitat, es l'anhel de vida; y, per los nuclis socials, de vida plena, acabada; de vida civil. Anhelarla, aquesta vida plena, parlarne, es donarli estat de possibilitat, es començar a crearla. D'uns anys a n'aquesta banda, aquí no's parla d'altra cosa y, com a conseqüencia, la vida civil se va creant. Estem encar, ja ho hem dit, al començament de la tasca, que no serà curta ni exempta de fatiga, però tenim lo convenciment de que, ajudant Deu, la portarem gloriosament a terme. La proba del camí que anem fent, són les energies que's desvetllen, los aspectes de ciutadania que van manifestantse poch a poch, com nebuloses que s'anessen condensant fortament en la buydor.

Jo voldria tenir conexements, espay y lleure per a fèrvosen un inventari comentat d'aqueix grifoleig d'energies ressorgents; jo voldria puntualitzar aquests aspectes de ciutadania novella, mes hauria de menester les planes d'un volum, y no'l lloch permès a un parlament de Jochs Florals. Permetèu, donchs, qu'esflori ab

una breu nota insustancial y al atzar, sens ordre de cap mena, una qu'altra d'aquestes manifestacions; que senyali, sols com a mostra, qualche nebulosa del que ha d'esser,—continuant lo simil,—complet sistema planetari de la vida catalana en dies futurs.

Aquí tenim, com una de tantes afortunades iniciatives de la nostra Mancomunitat, la naxent rehabilitació dels oficis manuals, y l'ennobliment que'ls hi donen, abraçantne alguns ab la denominació de bells oficis.

De sempre enamorada dels oficis de mà, fins al punt de creure que tots los ciutadans, de qualsevol fortuna y situació social que gaudissen, n'haurien de conèixer pràcticament algun, no tinch de ponderar la importancia que a mos ulls té'l que s'haja ja posat per obra aquesta iniciativa.

La terra que sab crear bons artesans-artistes, veu pujar ràpidament lo llivell mig de sa cultura y de son benestar material y adquireix davant les altres terres un relléu que sens ells no hauria assolit may. Que parli, sinó, la magnífica Italia, Italia la selecta, mare y covadora de totes les belleses. Ella, ab ses llegendes de nobles operayres, s'empadroní dels cors, se convertí en senyora espiritual del món enter. Encar a n'ella tornen una y altra volta les civilisacions gastades y envellides per sos propis excessos, per reprendre halé y revifarse banyantse en frescors immustigables. Oh, lo dia que vegem la nostra Catalunya fornida d'homes exercidors dels bells oficis, quina ràpida transformació sofriran totes les coses! Quin jardí de maravelles esclatarà per tot! Còm s'encrostarà de belles imatges, de sotils randeries, la pedra ara nua y pelada de nostres demores! Còm rajaran ab gracia, en la gracia de sos plats de marbre ò bronze les fonts públiques, multiplicantse en xanfrans y reconades, avuy de fredor antiestètica! Còm pujarà la sumptuositat de les estofes! Còm tornarà a repujarse y esmaltarse ab caldes policromies l'humilissim cuyro! Còm la forja, deslliurada enterament del jou, convertirà de nou les duríssimes rexes en fantàstichs jardins! Com lo menestral adinerat, en lloch d'emmarcar

l'horripilant *cromo*, farà crear alguna altra Giocondal... Que, quan l'artesa de bellesa abunda y no se l'ha de buscar ab candeletes, la mà d'obra delicada s'embarateix y posantse al alcanç de totes les fortunes, posa en tots indrets ses magnificències y tot ho fa pujar d'estat y condició. Jo't saludo, jo't saludo ab fè y esperança, na-xent theoria d'oficials y mestres de bells oficis, que cobriràs ab mantell de reialesa la futura Barcelona!

Un altra nebulosa concretantse, un altre senyal de resurrecció, es lo despectar de la dòna, lo moviment femení que aquí s'observa.

Y dich femení y no feminista, per destriar sa orientació del caràcter general que assoleix aqueix moviment banda allà de nostres fronteres. Perque'l problema feminista, com lo problema obrer, es de viva actualitat arrèu d'aquest món que, abans de la guerra, ne deyem món civilisat; y axí com lo passat segle restituhí al home sa veritable dignitat humana, es d'esperar que'l segle actual, al plantejar resoltament los problemes de la dòna y del obrer, duga en potencia la solució d'aquests problemes; y fins y tot podria esser que apressés aquesta solució l'universal conflicte que tanca de cop y estrepitosament aquest lapse de temps que conexèm per Edat Moderna y obre de bat a bat una era nova, pregonament diversa de les passades, a la humanitat, que també serà nova y diversa. Si; arrèu del món la dòna axeca'l cap y ab accent més ò menys resolut, més ò menys temperat, diu:—Aquí estich; escoltèume, si vos plau!—y demana ardidament allò de que creu tenir necessitat. Mes, hem de confessar que sa veu pren sovint vivors d'exigencia, asprors de protesta; y, sobre tot, sol dur una emprenta violent d'oposició, d'atach al tirà, a la bestia negra, al home. Axò crea, naturalment, una forta corrent d'antipatia que serveix de ratlla partionera entre'ls dos sexes, que'ls separa y'ls fa considerar mútuament com enemichs; y d'aquesta antipatia sembla tenyirsen la qüestió tota.

No ja sols pels homes, sinó fins per les matexes dónes, dir su-

fragista es caracterisar quelcom grotescament accentuat en extravagancia y en estridència, es personificar una caricatura; y no hi hà que la rahó'ns diga qu'en lo fons de la qüestió que tan esblevenadament sostenen aquexes estranyes martres del ideal, no hi hà més que una santa, una pura aspiració d'estreta justícia; la defensa sagrada del més elemental de tots los drets; lo dret a la vida, a la vida completa, axí física com conscient, axí privada com pública, axí individual com colectiva... Pot en nosaltres, més que tots los rahonaments, lo partit prè, lo lloch comú estereotipat, la mentada antipatia, que ha fet cristallisar un tipo inadmissible, representatiu d'una desharmonia que'ns fereix, que repugna a nostre sentit, que'ns fa aquell allunyat y rebutjable.

Donchs, bé; aquí no passa res d'axò. Al contrari; aquí'l moviment femení se significa per la normalitat, per l'assentament, per la mesura ab que procedeix, per la tònica particularíssima que té y que no's desenfoca gens ni mica de la tònica general del país.

Aquí la dòna que fa quelcom, que,—per dirho d'alguna manera, s'emancipa,—no creu, per axò, tenir una mena d'obligança a sortirse de la llar, a malparlar del home, a renunciar al matrimoni y als fills, a renegar de ses condicions y prerrogatives de dòna; no creu tan sols necessari batallar per reivindicacions polítiques, que'l dia que vulga conseguir, una veu segreta li diu que no li seran negades ni potser discutides. Aquí, la dòna més o menys instruhida, ab major o menor acció propia, no es més que una de tantes dònes nostres, ab les preocupacions, les qualitats, los gustos de totes les dònes y ab lo conreu de més. Normals, equilibrades, tenen amor al agençament de son niu y de sa persona; noyes, s'enamoren com qualsevol altra noya; casades, són la més devota, la més fidel companya del marit; mares, la lloca més cegament afecta a sa pollada; mestresses de casa, la duen com un trabuquet y, a més, fan ses visites, van a compres, s'ocupen de festes y caritats, de modes y... mormuracions, com la dòna més corrent; y pràctiques sempre, ab lo seny y la mesura ca-

racterístiques de la nostra raça, en lloch de predicar l'axecament del llivell femení, preferexen contribuir a realitzar-lo, a la quieta, sense estirabots cridaners, posanthi cada una lo que puga per la seva banda. Car totes se senten atretes més que per la idea pura, per l'acció directa y directament treballen, directament posen a contribució, en benifet de la colectivitat, son esforç personal, son temps y sa inteligencia.

Vegèu, sinó, lo que a Barcelona realisen les dónes instruhides, —per no mentar més que aquelles quin nom y quina obra han arribat plenament al gros públich.

L'una, venerable entre totes, després de crear llibre sobre llibre, en una labor feconda y perllongada que la converteix en estimul y exemple vivent, monta un patronat auxiliador de la desamparada obrera de l'agulla; una segona, ab inquietut plena d'energies juvenívoles, idea projectes, planeja institucions, publica melodies, escriu obres d'esbargiment y articles doctrinaris, dirigeix ab gràcia la primera revista espanyola de feminisme que coneixem... Una terça, dóna pau als esplays de la ploma per recórrer les terres estrangeres estudiant los problemes de l'associació y aplicar després lo fruyt de sos estudis al sindicat del qu'es clau y ànima; y una quarta enjoya la música de la terra ab un enfilall d'inspirades cançons que coneix y canta tot Catalunya, dirigeix, batuta en mà, agrupacions corals de cultura popular y, cridada pels ministres, porta a la capital d'Espanya llevar de ses iniciatives catalanes... Y en torn d'aquexes dames quina obra, com ja hem dit, ha tingut més particular ressonancia, la pintora pinta, cercant l'*alternativa* en exposicions nacionals y estrangeres; la violinista, la pianista, la cantant, donen concerts, afrontant coratjoses los perills del gros públich; la metgessa visita, la professora ensenya y la que no s'especialitza, papalloneja deliciosament per tots los camps de la cultura, llimant los cayres del esprit y preparant en ella'l complet esbandiment de la futura dòna catalana. Y, cal dirho, com concretant y resumint aquesta fermentació d'ener-

gies disperses de la massa femenina, energies que tiren a solidaritzar-se y passar del estat esporàdich a força regular y organizada, s'axeca l'*Institut de Cultura y Biblioteca Popular per la Dòna*, obra ja definida y ferma, infantada per una voluntat segura y dreturera, viril pel sentit de coordinació y per la perfidia del esforç; obra destinada a donar llarchs y saborosos fruyts, per la complexitat y cantitat d'ensenyances qu'abraça y per la manera d'abraçarles y, sobretot, per la catalanitat que íntimament la informa, per la concordancia —tal volta filla més que del càlcul, d'una inspirada intuïció,—que guarda ab les necessitats essencials y ab les condicions particulars de la nostra dòna en lo present moment històrich.

Lo que marca especialment aquest instant de la labor femenina es, ahora que la preocupació del conrèu individual, la irradiació social que pren, los fervors d'apostolat que tanca, la feconda pietat que la mou y que converteix la generositat acéfala d'ahir, que portava a un acéfal exercici de la beneficencia elemental, en adob positiu d'ingénites fortalezes, decaygudes per manca de conrèu, per incuries seculars. De treballadora, de *intervencionista pràctica*, sempre ho ha estat la dòna catalana; no en và s'es dit fins a la sàcietat que'l treball es una de les primeres virtuts de la nostra raça. Mes, fins ara, era un treball isolat, sens relació organizada; es ara, tot modernament, que l'acció femenina pren aquest aspecte, aquesta direcció cap al nucli, cap al colectivisme, que li dòna més marcada importancia social, més ayre d'actualitat, y per axò hem dit que haviem de considerarlo com una mostra més de la resurrecció del esperit català, en son aspecte de civilitat, es dir, d'orientació cap a la vida plena, cap a la perfecta possessió de sí mateix. Y al arribar aquí, no podèm passar endavant, sens fer un acte de justícia, sens dir lo que'ns imposa la consciencia, axò es: la part que en aquest desvetllament té l'home, que teniu tots vosaltres, homes de la meva terra. Ja he fet remarcar que les dònnes que pensen y treballen, les que'n podriem dir avençades del feminis-

me, contràriament a lo que fan ses companyes d'arrèu del món, no són hostils al home. Al contrari; no he parlat ab una sola de aquestes dònnes que no'm fes espontànies y sinceres lloances del home com a marit, com a fill, com a amich, com a company, y totes s'han declarat devotes de la llar—lo que vol dir que's troben bé en ella;—cap ha parlat d'axecar bandera per a reclamar aquests ò aquells drets, lo que demostra que, tàcita si no explicitament, aquests drets existexen, que les relacions dels dos sexes s'assen-ten sobre reals y positius principis d'equitat. Car, allà hont hi hà una merma forta, una insuficiència manifesta, s'hi cria una anormalitat, l'anormalitat produheix pertorbació y la pertorbació origina fatalment lo conflicte. L'euforia es una senyal de bon funcionament en l'organisme; lo benestar, una demostració de salut perfeta. Lo benestar de la dòna aquí, es, donchs, simptomàtic; no'ns parla d'ella solçament, sinó que'ns parla *d'ell* també, com la inquietut violent ò sorda de la dòna d'altres paissos nos diu de algun íntim afront, de algun íntim esclavatge que sofreixen y que no devèm compendre'ls estranys. Que, creyèu, no's va axí com axí contra naturalesa, tant més quan anar contra naturalesa es anar contra conveniència. Per aplegar-se y marxar junts en la vida, perque, anch que diverses, fessen un tot únich, com admet-lla bessona dins de sa esclofolla, féu Deu al home y a la dòna y no per a que's rebutgessen y malehissen mutuament. De tot lo dit, per lo tant, tinch de deduhir una superioritat de vostra banda sobre'l comú dels homes, y aquesta superioritat la veig arrelada en vostre equilibri, en vostre sentit de ponderació,—en nostre sentit, mellor diria, puix es comú als dos sexes,—en aqueix sentit que ja he esmentat avuy més d'una volta; en aqueix sentit que vos fa esser lliberals y tolerants, seréns y equitatius per naturalesa; que vos fa considerar a la dòna, no com un moble d'ús particular ò una bestioleta silvestre en l'ordre privat y com un competidor aborrible en lo profesional, sinó com una bona companya, en totes ocasions; ja companya lliure, ja companya comanditaria, se-

gons tinga ò no lligament ab vosaltres; es dir, que vos la fa considerar com un esser parell a vosaltres y com vosaltres digne de consideració sempre que com a individu la merexi. Ni l'amoxeu en desmesura ni en desmesura la preteriu,—sihent en axò també, com en tantes altres coses, devots de Sant Terme Mig, patró de casa nostra;—mes, la dexeu obrar ab aquella santa llibertat que es vida y tranquil·tat, aquella santa llibertat que es la mellor amoçadora de l'arma de totes les rebelions. Voldria poder entretenir-me comentantlo aquest aspecte de vostra fortalesa y sanitat de cor y de cervell; voldria poder demostrar plenament que ja de molt antich, la dòna ha estat lliure y respectada per vosaltres, que sempre s'ha pogut fressar ella matexa los camins del destí, qu'heu compartit germanivolament ab ella goigs y penes, esplays y treball; que, autònomament ò societada ab vosaltres, ab vosaltres ha fet les feynes del camp y dels petits comerços: junt ab vosaltres ha entrat en fàbriques y escoles, en cases mercantils y en academies; que a base dels dos sexes s'han montat societats tan admirables com la que té per demora aquesta casa y empreses tan fortes com los magatzèms del *Siglo*; que heu igualat en solvència y dignitat los mots d'*amo* y *mestressa*... Voldria parlarne llargament de tot axò, mes lo vostre cansament y'l temps m'ho priven... Quan menys, vos hauré dit ja com vos estima la dòna catalana, com torna amor per amor, respecte per respecte...

En nom de totes elles, jo vos dono mercès des d'aquest lloch, jo vos dich nostre agraïment, jo vos felicito y aplaudexo, companys y amichs, homes sensats y bons de la nostra terra!

Lo plet de vells y joves: veusaquí un altre punt digne d'examen. S'ha volgut veure com una proba del nostre caràcter disolvent, aquest plet; la inquina que's tenen—diuen—y'l sentit negatiu que s'adjudiquen uns als altres. Mes, en axò, com en la majoria de les acusacions que se'ns fan, hi hà, més qu'un defecte fonamental, un malentès que convindria desfer d'una vegada, de-

mostrant que lo que's té per irremeyable feblesa constitucional no es més qu'un signe de vitalitat, que la dita oposició dels uns y la sistemàtica negació dels altres, no són més que aspectes de la natural, la justa, la convenient lluyta dels dos esperits; lo revolucionari y'l conservador, l'impulsiu y'l moderador, patrimoni aquell de la juvenesa, generalment, y de la edat madura aquest: lluyta inevitable, eternal, y eternal base del progrés en tots los pobles y en tots los temps. Desgraciats d'aquells en qui la dualitat desaparesqués, en que no restés més qu'un dels dos factors en acció; en que'l creador, després de feta la seva obra, s convertís en preceptor despòtich y no trobés entre'ls oyents més que mansissims acatadors, que seguidors acéfals en lloch d'ardits impugnadors, de creadors nous. No tinch de senyalar los perills que d'aquesta anormalitat se'n seguirien, perque, apuntantne un no més—lo d'estancament,—queden compresos tots los altres. La vida's fonamenta en lo moviment, qu'es perpètua renovació, multiplicitat d'elements en trànsit, jòch de rodes dentades qu'encaxen elles ab elles, que, quan se n'engega una, funcionen, vulgues que nó, totes les altres y, a l'inversa: quan una s'atura, s'aturen ensemps les seves companyes. Y la màquina aturada, dexa de fer son servey, dexa, per tant, de rendir la seva utilitat, de respondre al fi per lo qual ha sigut creada y, de més a més, s'espantla; no solsament no serveix, sinó que's fa inservible. Axi un braç nervut y ferm de lluytador invencible, que l'envenessen y'l posessen en xarpa, que l'hi dexessen temps, ¿què devindria? Un membre feble, entumit, atrofiat, impotent; un membre mort, a fi de comptes. Que aquest es lo resultat del estancament; la mort. Y com que nosaltres no volèm morir, com que volèm que les nostres lletres conservin tota la seva sanitat y vigoria, tenim sortosament vells y joves que les conreuen, y tenim més encara: tenim lo plet de vells y joves; la lluyta de dos ideals, mellor dit, l'enfrontament lògich de dues modalitats del esperit català, corresponents a les dues generacions qu'han d'operar conjuntament, a les dues rodes dentades que bo

y siguent diferentes, han d'encaxar de necessitat per posar en moviment la nostra màquina nacional. Si; sortosament tenim lo plet de vells y joves y si no'l tinguéssim, l'hauriem de crear, lo creariem perquè'ns servis d'estímul y contrapès; lo creariem per desestancar, per no perdre la llibertat de nostres moviments, per no atrofiarnos en nostra passada grandesa, per no morir a mans d'ella asfixiats, per no fer com, malhauradament, feren altres pobles, també grans un jorn, mercès al treball y al esforç propi, però que, fadats per l'esplendor de sa gloria, la cregueren eterna y's posaren a reposar, inactius, a l'ombra dels llores, dexant que'ls vehins que tenien enrera seguissen son camí y'ls hi passessin al davant. Si, tenim lo plet de vells y joves, es dir, la pugna del ahir ab l'avuy; y vells y joves, contrariament als supòsits y males volences dels estranys, estém contents y orgullosos de que així sia y sols desitgem que la pugna s'eternitzi, que la del ahir ab l'avuy, se torni la del avuy ab lo demà, la del demà ab lo demà passat y així fins a la fi dels segles; car nostra modesta ambició, l'ambició de tots los catalans es que Catalunya existexi y existexi ab cabal fortaleza y dignitat cabal, per sempre, mentre'l món siga món.

Esclarits, donchs, los fonaments y rahó del plet de vells y joves, podriem ja donarlo per fallat, y fallat en aventatge de tots, si no quedés quelcom a dir respecte a la tramitació d'aquest plet, a la manera de produhirse'ls dos bàndols en brega al trobarse front a front. Males veus acusen als vells de mirar ab menyspreu y rebutjar tot lo dels joves, y als joves de ridiculisar tot lo dels vells... diuen que's neguen mútuament vàlua y importancia; en una paraula, diuen qu'aquells no estimen a n'aquests, qu'aquests no respecten a n'aquells... Jo'm resistexo a créurho axò, jo no ho puch creure, no ho vull creure, que l'absurde repugna a mon enteniment com la malaltia repugna al còs...

¡Perdó, senyors! Al arribar aquí, tinch de fer un punt d'espera y unes aclaracions. Tal com dexo mentat, pensava jo dies enrera, quan, per mon isolament, vivia, com qui diu, en estat d'ignoscen-

cia. Mes, després he exercit de Mantenedor d'aquest Jurat literari, he presenciât incidents lamentables, que ja conexeu per haverseñ fet ressò la premsa, y he comprès que l'absurde que a mi'm cridava l'atenció, que a mi'm repugnava, no existia. En lloch d'ell no hi havia més qu'una senzilla y vulgaríssima confusió. Era qu'involucraren en lo plet de vells y joves quelcom que n'era extern, quelcom que debia considerarse separatament. Axò es; la qüestió de la criança, de la bona educació. La criança, la bona educació, no pot cenyirse a un aspecte d'un problema determinat, perque ella en sí es també un problema, però d'ordre general. En efecte, la criança, la educació, es lo veritable segell, la norma característica de la vida civil, lo que l'abraça tota, en ses més complexes manifestacions, sens dexarne cap fòra d'ella. Car no hi pot haver civilitat sens criança, no hi pot haver home civil, es dir, plenament civilitzat, sens que sia plenament educat. Y ara hem sabut nosaltres que, malhauradament, no tots los homes són plenament educats, a casa nostra; que resta molt per fer en determinades esferes; que, tal volta, al voler parlar de civilitat, teniem que concretar lo tema parlant sols de criança. Potser ho fem un altre dia, car la experiencia es un esquer temptador. Mes, ara, permeteu que'm limiti a dirigir quatre mots als joves, als joves que no creuen, naturalment, que la juvenesa sia una eximent ni una atenuant tantsols de tota mena de forfets censurables.

Colocada per les circumstancies entre dues generacions en disputa, casibé en meytat de la distancia que les separa, sé y tinch de una y altra lo suficient per parlarne y per a parlàrleshi ab conexement de causa. Així, amparantme en mos cabells blanchs y en la petita mostra de mon humil esforç realisat, m'arrego sens demanarne permís a ningú, la representació de mos germans majors y dich en nom d'ells, als joves de bona fé:

—No ho creyèu, amichs meus, lo que vos diuen les males veus de nosaltres; no ho creyèu que'ls vells no vos poden veure, que vos rebutgen per esser joves, que no vos comprenen, que vos

tenen enveja. ¿Enveja? ¿per què, si nosaltres ja hem fet la nostra obra, bona ò dolenta, però obra nostra, en la vida, y vosaltres heu de ferla encara? ¿Per què manca de comprensió, si nosaltres, com vosaltres, hem sigut joves, si com vosaltres, hem sentit abrandada en nostre cor la generosa flamarada de totes les fès cegues, si, com vosaltres, nos hem trobat delirosos per la febra de totes les aspiracions renovadores, si, com vosaltres, hem portat la nostra fórmula a resoldre, aquella fórmula que sols podiem resoldre nosaltres, ja que no era la mateixa fórmula que havien portat y resolt los nostres pares, los nostres avis; y, com vosaltres ara, la vam voler resoldre malgrat tot y tothom? No creyèu, donchs, que no vos comprenèm, que com pares, com avis vostres que som, no'ns fem càrrech de vostres gustos y de vostres necessitats; més, no ho creyèu que vos rebutgèm, que vos interdím lo pas. ¿Còm fóra axò possible, si vostra joventut no es més que una conseqüència lògica de nostra vellesa, si, mercès a nosaltres, vosaltres són qui són, vosaltres són hont són; si la vostra vida fou feta de nostra vida, si tota la vida nostra se concentrà en un esforç suprém per donarvos naxensa a vosaltres? Y ¿considerèu si lligantnos llaços interns de naturalesa, si silhent vosaltres tant y tant cosa nostra, que són nosaltres matexos resucitats, com Faust després de sa transformació maravellosa, considerèu si vos podèm negar, si podèm rebutjarvos? ¿Considerèu que l'autor puga negar la seva obra, que'l pare rebutgi als fills, que tinguentlos llegítims y naturals, vulga viure y morir desamparat, sens veure a l'espona de son llit de mort qui li clogui'ls ulls pel darrer són, qui heredi'l cabal que ell aplegà ab tantes penes y fadigues? Nó, joves amichs; ja ho sabem qu'heu vingut al món per succehirnos, per reemplaçarnos, per matarnos inconscientment, puix que havèu d'ocupar lo nostre lloch, lo lloch que no'ns ha pas sigut donat a perpetuitat a nosaltres, y ni després de nosaltres pot quedar vagant. Si nosaltres n'estèm gojosos d'axò, si sols volèm que, seguint la lley natural, fèu la vostra feyna, nos substituhíu, nos matèu, però espléndida-

ment, ab l'arma santa de totes les potencies, nó ab arma vil, no ab l'arma curta y plena de traydoria de les baxes passions, de les petites vanitats, dels grans projectes fallits y fallidors. Si sols volèm que la vostra obra sia tan alta y plena, que cubrexí, que anuli completament la nostra. L'estimèm la nostra obra, feta en hores de goig y de tortura, feta en plena indigencia, sens auxilis forans; la estimèm perque sabèm lo que'ns costa, perque hem posat en ella la nostra sanch y la nostra ànima, però l'estimèm, sobre tot, perque l'hem feta per llegàrvosla a vosaltres, a nostres descendents, per que vosaltres la fessiu créxer y la lleguessiu als vostres, aumentada al infinit. Tal, lo cercador de volves d'or, que ab dolor y fadiga les arreballa de la terra ingrata per que'ls altres les encunyin y, convertides en diner contant y sonant, sien en ses mans riquesa circulable. Mes, en pach de lo que hem fet per vosaltres, joves, en pach d'havervos obert generosament un camí, més ample ò més estret, però camí a la fi, en mig dels verders de la selva verge, en pach d'havervos reunit un cabal, petit ò gros, però que vos lliura de l'engunia de les primeres necessitats insatisfetes, reclamèm de vosaltres, si no reconexença, respecte y bona volença, tal com nosaltres los sentirem per nostres majors; vos demanèm que no les creguèu les ridícoles falornies dels que neguen tot allò qu'ells no han fet ni s'han mostrat capaços de fer encar. Vosaltres treballèu, joves, pastèu y debatèu lo llevat que vos hem posat nosaltres y sens escoltar les invectives dels eunuchs ò dels deficientes, mercès a n'ell, fèu valerosament lo vostre pa beneyt y generós, que a son torn ha d'assaciar la fam dels que vos seguexin. Mes, entretant, veniu avora nostra, donèunos les mans, dexèu que nos rejuvenim contemplant propera y propicia la vostra joventut!

Axis vos parlo jo en nom dels vells, amichs joves, y després, de xant de banda mos cabells blanchs y recordantme sols de ma fè y de mos entusiasmes,—patrimoni de juvenesa,—vos demano un lloch en mig vosaltres, per afegir uns mots més, uns mots dits senzilla

y coralment, de company a company.

Lo sommiar, lo projectar, es una bella cosa y una cosa dolça, mes, una cosa xorca, ni no's fa seguir al sommi la realitat, al projecte, la realització. Entre nosaltres, companys, se somnia, se projecta força, però s'executa poch, en relació de lo que'ns convindria a nosaltres y a la prosperitat de Catalunya; ja que'ls somnis són un guarniment del ideal de la patria, però nó un aliment. Nosaltres, com a bons catalans, hem de procurar esser, alhora que bons fantasiadors, bons pràctichs y pensar que una modesta realitat es més positiva, en válua utilitaria, que una gran aspiració ilusoria.

Per poder realitzar bé y normalment, no hem d'oblidar may lo essencial per lo accessori, lo principal per lo secundari; no hem d'oblidar lo sagrat de la fè per l'interès de la capelleta; no'ns hem de preocupar de les temptacions dels carrers foscos que, arraulides rera una porta, nos criden ab veu dolça, ò plantansens al davant, provocatives, nos conviden a pecar. Aquexes temptadores, són la vanitat, lo desig d'originalitat, la moda, etc. Qui'n fa cabal d'elles es home mort y l'ombra se ferà sobre son ombra, fins a la fi dels segles. La vanitat, tinguèuho ben entès, no es may una passió ni una senyal de fortaleza, sinó tot lo contrari; lo fallidor per vanitat es sempre un fallidor constitucional, un impotent generalment.

L'originalitat es un do que'l té qui'l té, nó qui'l cerca. Si's té, no hi hà necessitat de preocuparse per demostrarlo, que prou que's fa manifest d'ell mateix sens donar lloch a dubtes, y si no's té, es inútil perseguirlo, perque no s'ha de conseguir y seguint-lo's corre'l risch de caure en lo buyt ò en mans de la extravancia y del ridicol. Y en quant a la moda, ¡Deu meu, quin rey Herodes! ¡que'n mata d'ignocents!

La moda es sempre circumstancial, efimera per naturalesa, y tot lo que cau dins son radi d'acció se contamina y devé frèvol y inconsistent.

Lo que naix de la moda y viu per la moda, a mans de la moda mor fatalment; es dir, se passa de moda, qu'es la mort més trista que hi puga haver, perque es mort de pollet, sens grandesa. Y la moda es una llevrosia terrible; a poch que vos descuydèu, se vos encomana y vos invadeix tot. Y després, ja estèu llestos; ja may més sòu mestres y senyors a casa vostra, en vostre judici y en vostra voluntat. Lliurèu, donchs, artistes, literats joves, lliurèu de totes passades, vostra personalitat dels perills de la moda. ¿Sabèu quin es lo mellor preservatiu d'aquesta malura? La sinceritat.

Siguen quines siguen la calitat y mesura de vostres facultats, si sòu sincers, la vostra obra, petita ò grossa, resplendirà de sanitat, qu'es una bellesa com qualsevol altra, y molt superior a moltes altres, com, per exemple, a la extravagant exageració dels trets y gestes naturals, als rostres pintats, a les pigues postices, a les cabelleres de safrà, a les camades cancanesques propies d'un art inferior d'Edem-Concert.

Còm ne parlariem de tot axò, companys y amichs, si ja no haguéssim parlat tan llargament! Còm ne parlaria també a tots vosaltres, senyors, de tants altres aspectes de coses catalanes, si ja no hagués abusat en desmesura de vostra atenció benvolent! Quedi per un altre jorn, en que una nova escayença'm permeti escatir ab vosaltres del problema de la llengua catalana y sos derivats, de l'*avara poveretà* que se'ns atribueix, del individualisme rebech y negatiu que s'adjudica a la terra més rica y feconda en associacions de tot genre; de la riquesa y dels deures de nostre modern patriciat, de la obra clara y depuradora d'aqueix apòstol de la civilitat que's diu Ivon l'Escop; d'aquexa novella societat catalana d'Heràldica que posa un llustre aristocràtic a nostre tirat burgès; de la necessitat de catalanitzar fins a la entranya tot lo que sia català, fins que no hi haja res que no porti nostre gloriós estigma; finalment, dexèm per un altre dia'l tractar de nostres relacions ab la Espanya atàvica,—ab la Espanya separatista, inferior, retardataria, la que diuen que no'ns estima, ò que'ns estima a

tall de selvatge, d'home de les cavernes, es dir, a mossegades, a cops de puny, a coces, —y de nostres relacions ab l'altra Espanya, ab l'Espanya noble y bella, ab l'Espanya nova y comprensiva que estan creant un grapat d'esperits selectes y clar-vidents, ab l'Espanya d'En Menéndez Pelayo y demés ilustres amichs de Catalunya.

Ja veyeu si'n duya de tasca a fer y quan poca n'he feta, malgrat lo vostre sacrifici d'escoltarme. Per aqueix sacrifici, jo vos ofereixo una recompensa; la recompensa que per vosaltres guarden los demés actors d'aquesta festa gloriosa. Vaig a plegar, donchs, mes abans, permetéume un mot més.

Impossible acabar mon comès, sens aludir a la guerra, a n'aquesta terribilissima guerra, que ja va pels tres anys qu'assola'l món enter. Ella plana sobre'ls cors, ella'ls avassalla ab una impressió d'esglay imponderable.

En aquest esclat may vist de furia suïcida, la humanitat s'arbaça ella mateixa les entranyes y, pantejant, les espargeix als quatre vents, fent de tota la terra immens bassal de sanch. Y un veu com s'escolen per les nafres espantoses, la inteligencia, la savia vital, la riquesa dels pobles... Senyors! no tinch de dirvos, que prou debèu pensarho, lo que, com a ésser humà, com a dòna que no pot restar indiferent davant del més gran dolor que registra la Historia, m'afecta aquest immens flagell y com voldria ja saberne lliure'l món; mes, catalana per damunt de tot, no puch dexar de recordar ab orgull y admiració que Catalunya joh, cosa trista y santal té en tots los fronts de batalla, bocins d'ella mateixa, hi té carn de la seva carn, hi té fills propis... ¿Qui gosarà parlar may més, sens càureli la cara de vergonya, del egoisme de Catalunya, senyors, quan los catalans se baten y donen generosament la seva vida, nó per necessitats imposades, nó per gloria ò profit propis, sinó per amor als homes y a lo qu'ells estimen drets de llibertat y justicia universals? ¿Quan s'ha vist un heroisme més noble y desinteressat? ¿Quan s'es donada una més palesa y convincent proba de l'ànima patricia de la nostra terra? En mig del

espetech ingrat de les canonades, en mig de les nuvolades de gasos asfixiants, Catalunya lluyta purament per l'ideal, aquesta Catalunya freda y egoista de les dites vulgars ò malvolents, aquesta Catalunya bescantada de no tenir en compte més que'ls baxos interessos materials. Senyors, catalans! envièmlosi, d'aquí estant, envolta en sentors de flors y en ritme de versos, la efusiva salutació de nostres cors, un caldejat recort d'agrahiment a aquexos germans de carn y ànima que'ns honoren a tots, al honorar a nostra mare Catalunya; demanèm al Deu de les victories que vetlli per sa vida, que'ls hi cenyexi'l front ab lo llor de la immortalitat llegendaria y, fent de la llei que ha regulat sos impulsos, llei comú de la patria, procurèm que, bo y combatent en tota mena de guerres, nos guii sempre l'ideal, que s'enlayri sobre'ls nostres caps, sobre'ls nostres cors, sobre tots los camps de batalla, plens de destrucció y podridura, com una gran flamarada escampadora de resplandors, com un'alba y puríssima hostia redemptora de totes les miseries y pecats!